

ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
NGUYỄN TỔ TÂM

**Hoàn thiện tổ chức kiểm soát nhằm tăng
cường chất lượng thông tin kế toán tài chính
của các công ty niêm yết trên thị trường
chứng khoán Việt Nam**

Chuyên ngành: **Kế toán (Kế toán, Kiểm toán và Phân tích)**

Mã số: **62.34.03.01**

Nghiên cứu sinh: **Nguyễn Tổ Tâm**

Mã NCS: **NCS31.69KT**

Người hướng dẫn 1: **PGS.TS. Nguyễn Thị Phương Hoa**

Người hướng dẫn 2 : **PGS.TS. Lê Thị Hòa**

2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận án này là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Số liệu sử dụng trong Luận án là trung thực. Những kết quả của Luận án chưa từng được công bố trong bất cứ công trình khoa học nào.

Tác giả của Luận án

Nguyễn Tố Tâm

LỜI CẢM ƠN

Tác giả xin bày tỏ sự biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Nguyễn Thị Phương Hoa, PGS.TS Lê Thị Hoà – người hướng dẫn khoa học, đã tận tình hướng dẫn Tác giả trong suốt quá trình thực hiện Luận án.

Tác giả xin trân trọng cảm ơn sự giúp đỡ nhiệt tình và quý báu của các chuyên gia thuộc Sở Giao dịch Chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước, Bộ Tài chính, Hội Kiểm toán viên hành nghề Việt Nam trong quá trình khảo sát, thu thập số liệu. Tác giả xin cảm ơn các công ty niêm yết thuộc Sở Giao dịch Chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh đã dành thời gian trả lời phiếu khảo sát.

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến quý thầy cô trong Bộ môn Kiểm toán, Viện Kế toán – Kiểm toán – Trường Đại học Kinh tế quốc dân đã đóng góp ý kiến sửa chữa Luận án, cảm ơn quý thầy cô của Viện Đào tạo Sau đại học đã tạo điều kiện giúp đỡ Tác giả trong quá trình học tập tại Trường.

Tác giả xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc đến các đồng nghiệp Khoa Tài chính Kế toán – Trường Đại học Điện lực đã giúp đỡ, động viên trong suốt thời gian nghiên cứu.

Cuối cùng, Tác giả bày tỏ sự cảm ơn tới những người thân trong gia đình: cha, mẹ, anh, chị, em, chồng và các con đã động viên, khích lệ Tác giả trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành Luận án.

Nguyễn Tô Tâm

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT.....	viii
DANH MỤC BẢNG BIỂU.....	ix
DANH MỤC HÌNH.....	x
CHƯƠNG 1- GIỚI THIỆU ĐỀ TÀI.....	1
1.1. Lý do chọn Đề tài.....	1
1.2. Mục tiêu nghiên cứu.....	3
1.3. Câu hỏi nghiên cứu.....	4
1.4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	4
1.5. Những đóng góp mới của Luận án.....	5
1.6. Kết cấu của Luận án.....	7
Kết luận chương 1.....	9
CHƯƠNG 2 - CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU VỀ TỔ CHỨC KIỂM SOÁT NHẪM TĂNG CƯỜNG CHẤT LƯỢNG THÔNG TIN KẾ TOÁN TÀI CHÍNH CÁC CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN.....	10
2.1. Tổ chức kiểm soát thông tin.....	10
2.1.1. Kiểm soát thông tin.....	10
2.1.2. Tổ chức kiểm soát thông tin.....	15
2.2. Chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết.....	15
2.2.1. Những tiêu chí phản ánh chất lượng thông tin kế toán tài chính.....	15
2.2.2. Yêu cầu về chất lượng thông tin kế toán tài chính đối với các công ty niêm yết.....	21
2.2.3. Vai trò của chất lượng thông tin kế toán tài chính của công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán.....	25
2.2.4. Một số nguyên nhân chính các công ty niêm yết cung cấp thông tin kế toán tài chính kém chất lượng.....	27

2.3. Tổ chức kiểm soát chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết	31
2.3.1. Xác định nội dung tổ chức kiểm soát chất lượng thông tin kế toán tài chính.....	32
2.3.2. Lượng hoá chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết.....	32
2.3.3. Tổ chức kiểm soát nội bộ đối với chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết.....	45
2.3.4. Tổ chức kiểm soát nhà nước đối với chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết.....	61
Kết luận chương 2	73
CHƯƠNG 3 – PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU TỔ CHỨC KIỂM SOÁT ĐỐI VỚI CHẤT LƯỢNG THÔNG TIN KẾ TOÁN TÀI CHÍNH CÁC CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM	74
3.1. Nguồn dữ liệu nghiên cứu.....	74
3.2. Phương pháp nghiên cứu định tính	75
3.2.1. Nghiên cứu tài liệu	75
3.2.2. Nghiên cứu tình hình thực tiễn.....	76
3.2.3. Phỏng vấn chuyên gia	77
3.2.4. Tổng hợp, phân tích	77
3.3. Phương pháp nghiên cứu định lượng.....	78
3.3.1. Xây dựng giả thiết nghiên cứu và mô hình nghiên cứu	78
3.3.2. Phương pháp khảo sát	80
3.3.3. Phân tích thống kê mô tả.....	82
3.3.4. Phương pháp hồi quy tương quan	83
Kết luận chương 3	83
CHƯƠNG 4 - KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU ẢNH HƯỞNG CỦA TỔ CHỨC KIỂM SOÁT ĐỐI VỚI CHẤT LƯỢNG THÔNG TIN KẾ TOÁN TÀI CHÍNH CÁC CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM... 84	

4.1. Khái quát về Sở Giao dịch chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh và yêu cầu về chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết	84
4.2. Thực trạng chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	88
4.2.1. Đánh giá khái quát chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam	88
4.2.2. Lượng hoá chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	95
4.3. Thực trạng tổ chức kiểm soát chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	100
4.3.1. Đánh giá khái quát tổ chức kiểm soát chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	100
4.3.2. Tổ chức kiểm soát nội bộ đối với chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam	102
4.3.3. Tổ chức kiểm soát nhà nước đối với chất lượng thông tin tài chính kế toán của các công ty niêm yết phi tài chính trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	111
Kết luận chương 4	117
CHƯƠNG 5 – PHÂN TÍCH KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN TỔ CHỨC KIỂM SOÁT NHẪM TĂNG CƯỜNG CHẤT LƯỢNG THÔNG TIN KẾ TOÁN TÀI CHÍNH CÁC CÔNG TY NIÊM YẾT TRÊN THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM	118
5.1. Phân tích kết quả nghiên cứu	118
5.1.1. Chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	118

5.1.2. Tổ chức kiểm soát nội bộ và mối liên hệ giữa tổ chức kiểm soát nội bộ đối với chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	125
5.1.3. Tổ chức kiểm soát nhà nước và mối liên hệ giữa tổ chức kiểm soát nhà nước đối với chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	131
5.2. Các giải pháp hoàn thiện tổ chức kiểm soát nhằm tăng cường chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam.....	133
5.2.1. Sự cần thiết tăng cường chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam thông qua hoàn thiện tổ chức kiểm soát nội bộ và kiểm soát nhà nước	133
5.2.2. Quan điểm xây dựng các giải pháp hoàn thiện tổ chức kiểm soát nhằm tăng cường chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	134
5.2.3. Các giải pháp hoàn thiện tổ chức kiểm soát nhằm tăng cường chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	135
5.2.4. Điều kiện của giải pháp hoàn thiện tổ chức kiểm soát nhằm tăng cường chất lượng thông tin kế toán tài chính của các công ty niêm yết trên thị trường chứng khoán Việt Nam	145
Kết luận chương 5	148
CHƯƠNG 6 - KẾT LUẬN	149
6.1. Về lý luận.....	149
6.2. Về phương pháp nghiên cứu	149
6.3. Về kết quả khảo sát, phân tích	150
6.4. Về giải pháp đề xuất	151
6.5. Giới hạn nghiên cứu và những đề nghị.....	151
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU CỦA TÁC GIẢ.....	xi

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	xii
PHỤ LỤC	xxii
Phụ lục 01 – Bảng tổng quan lượng hoá theo thang đo các tiêu chuẩn thông tin KTTC.....	xxii
Phụ lục 02 - Phiếu khảo sát chuyên gia.....	xxviii
Phụ lục 03 - Phiếu khảo sát	xxx
Phụ lục 04 - Tổng hợp ý kiến kiểm toán báo cáo tài chính các công ty niêm yết phi tài chính trong giai đoạn 2008 – 2012 của Sở Giao dịch chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh.....	xl
Phụ lục 05- Bảng thu thập lượng hoá chất lượng thông tin kế toán tài chính các công ty niêm yết trên SGDCK TPHCM.....	lvi
Phụ lục 06 - Danh sách các công ty niêm yết thuộc diện theo dõi đặc biệt (trích dẫn).....	lix
Phụ lục 07 - Danh sách các công ty niêm yết vi phạm công bố thông tin tài chính (trích dẫn)	lx
Phụ lục 08 - Bảng thu thập lượng hoá các thành phần tổ chức KSNB ảnh hưởng tới chất lượng thông tin KTTC các công ty niêm yết trên SGDCK TPHCM	lxi
Phụ lục 09 - Bảng thu thập lượng hoá ảnh hưởng của tổ chức KSNB tới chất lượng thông tin KTTC các công ty niêm yết trên SGDCK TPHCM	lxiii

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

Ký hiệu	Giải thích thuật ngữ
BCTC	Báo cáo tài chính
BGD	Ban Giám đốc
CFFF	Conceptual Framework for financial reporting Khuôn khổ lý thuyết lập báo cáo tài chính
COSO	Committee of Sponsoring Organizations Hiệp hội các tổ chức tài trợ
CTNY	Công ty niêm yết
HĐQT	Hội đồng quản trị
IASB	International Accounting Standards Board Ủy ban Chuẩn mực kiểm toán quốc tế
IFAC	International Federation of Accountants Liên đoàn Kế toán quốc tế
IFRS	International Financial Reporting Standards Chuẩn mực lập báo cáo tài chính quốc tế
KSNB	Kiểm soát nội bộ
KSNN	Kiểm soát Nhà nước
KTNB	Kiểm toán nội bộ
KTTC	Kế toán tài chính
PCAOB	Public company accounting oversight board Ban Giám sát kiểm toán công ty đại chúng
SEC	U.S. Securities and Exchange Commission Ủy ban chứng khoán Mỹ
SGDCK TPHCM	Sở Giao dịch chứng khoán Thành phố Hồ Chí Minh
TTCK	Thị trường chứng khoán
UBCK	Ủy ban chứng khoán
UBCKNN	Ủy ban Chứng khoán Nhà nước
VACPA	Vietnamese Association of Certified Public Accountants Hội Kiểm toán viên hành nghề Việt Nam

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 2.1. Khái quát về các phương pháp, mô hình lượng hoá chất lượng thông tin KTTC của các nghiên cứu trước (theo Ferdy van Beest (2009) [72])	33
Bảng 2.2. Lượng hoá các tiêu chuẩn thông tin kế toán tài chính	42
Bảng 2.3. Các nhân tố sử dụng trong lượng hoá các thành phần của tổ chức KSNB	58
Bảng 2.4. Lượng hoá ảnh hưởng của các thành phần trong tổ chức kiểm soát nội bộ	59
Bảng 4.1. Bảng thống kê số lượng CTNY trên SGDCK TPHCM trong giai đoạn 2008-2012.....	85
Bảng 4.2. Phân loại CTNY trên SGDCK TPHCM theo nhóm ngành tính đến ngày 31/12/2012.....	86
Bảng 4.3. Thống kê tỷ lệ các loại ý kiến kiểm toán đối với BCTC của các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM (2008 -2012)	89
Bảng 4.4. Nội dung các ý kiến chấp nhận từng phần đối với BCTC các các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM (2008 -2012)	90
Bảng 4.5. Lượng hoá các tiêu chuẩn chất lượng thông tin KTTC của các CTNY phi tài chính của SGDCK TPHCM	95
Bảng 4.6. Lượng hoá chất lượng thông tin KTTC các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM.....	100
Bảng 4.7. Lượng hoá các thành phần trong tổ chức KSNB của CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM	102
Bảng 4.8. Lượng hoá tổ chức KSNB của các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM	105
Bảng 4.9. Ảnh hưởng tổ chức KSNB với chất lượng thông tin KTTC của các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM	106
Bảng 4.10. Mối tương quan giữa tổ chức KSNB với chất lượng thông tin KTTC của các CTNY phi tài chính trên SGDCK TPHCM	107